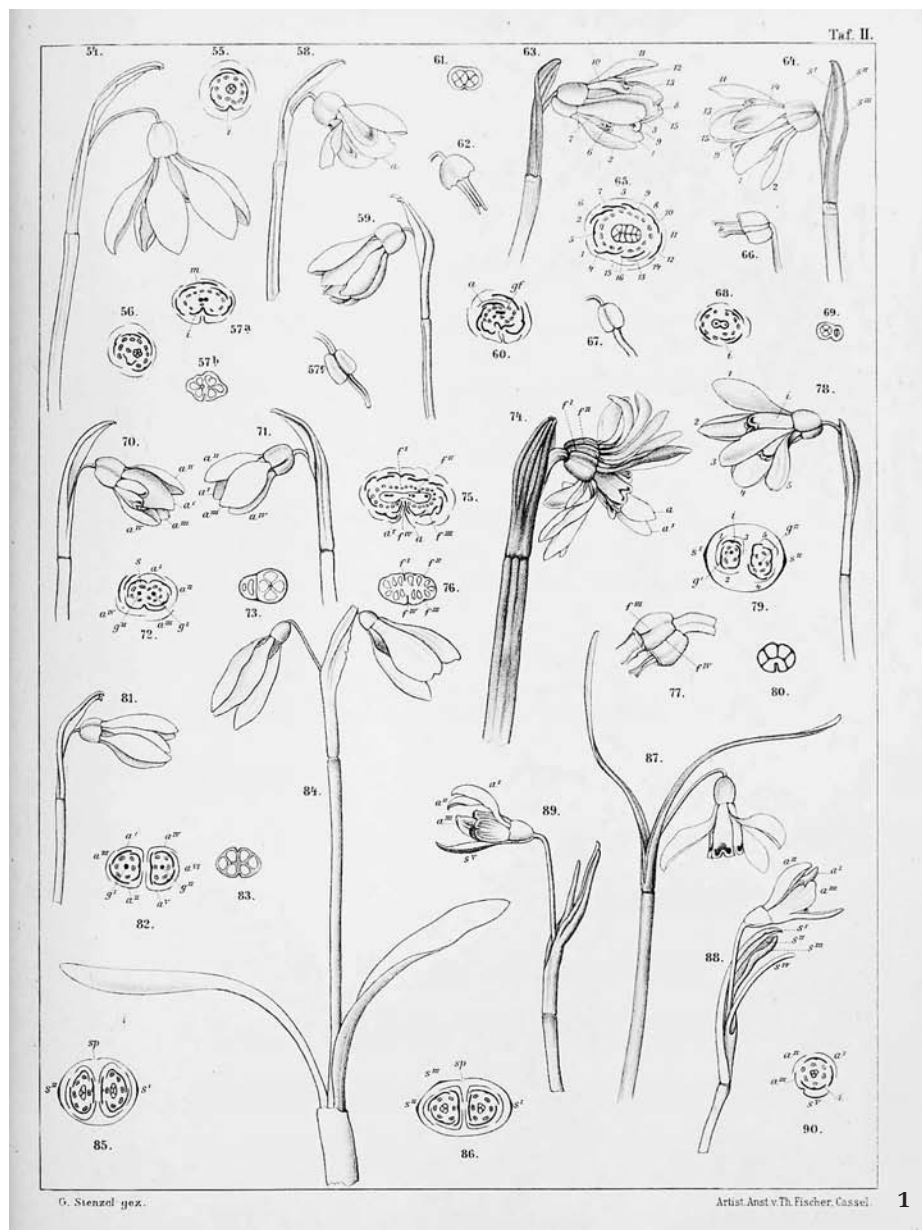

Sněženky s odchylným tvarem květu v literatuře druhé poloviny 19. století

Odchylky ve tvaru květu sněženek (*Galanthus*) jsou velice nápadné, a proto neunikly pozornosti terénních ani akademických botaniků – podrobněji o celém rodu pojednává článek na str. 19–22 této Živy. Písemné záznamy o jejich nalezení se objevují v druhé polovině 19. století. Většinou ale byly publikovány v místních botanických časopisech a dnes jsou obvykle zapomenuty. Proto některé z nich nejsou zmiňovány ani v nejrozsáhlejší novodobé zahradnické monografii sněženek (Bishop a kol. 2001), v níž je zařazena rozsáhlá bibliografie.

Přehled odchylek tvarů květů různých rostlin napříč čeledi podává francouzský lékař a botanik Dominique Clos (1821 až 1908), který působil v Toulouse. V jeho stěžejním díle *Essai de tératologie taxonomique ou des anomalies végétales* vydaném v r. 1871, popisujícím odchylky květů,

1 Ukázka tabule s odchylkami ve květech sněženky podsněžníku (*Galanthus nivalis*) z článku Karla Gustava Wilhelma Stenzela *Blütenbildung beim Schneeglöckchen* (Bibliotheca Botanica 1890). Vyobrazené sněženky se dvěma květními stopkami nebo srůstajícími dvěma květy jsou v Čechách a na Moravě dnes velice vzácné, můžeme je však vidět ve Slezsku v luzích podél Odry. Z archivu autora

kteří daly základ zahradním odrůdám, i náhodně nalezené odchylky v divokých populacích, sněženky uvedeny nejsou. Zmíněna je však bledule (*Leucojum*) se zdvojenými květy. Čtyřčetné sněženky popisuje tento autor až později, v časopise *Revue des Sciences Naturelles* (1877).

Maďarský botanik Vincenz von Borbás (1844–1905) zmiňuje v krátkých sděleních

v *Österreichische botanische Zeitschrift* (1881) monstrózní jedince sněženek včetně rostlin se shodnými vnějšími a vnitřními okvětními lístky. V téže časopise profesor brněnského českého gymnázia Eduard Formánek (1845–1900) v článku *Über Bildungsabwelchungen am Schneeglöckchen* (1885) uvádí sněženku se dvěma květy na stonku nalezenou u Kroměříže, vícečetné sněženky i rostliny se zelenou skvrnou na vnějších okvětních lístcích z několika lokalit v okolí Brna.

Asi nejrozsáhlejší pečlivý popis odchylek ve stavbě květu sněženky podsněžníku (*G. nivalis*) podává profesor reálného gymnázia ve Vratislavi Karl Gustav Wilhelm Stenzel (1826–1905). V článku *Blütenbildung beim Schneeglöckchen* (Bibliotheca Botanica 1890) věnuje tématu 32 stran textu a čtyři celostránkové tabule s přerovkami (obr. 1). Zobrazuje zde prakticky všechny dnes pozorované odchylky ve stavbě a tvaru květů – rostliny s různým počtem okvětních lístků, se zmnoženými listeny, jedince proliferující a dvoukvěté, a to včetně květních diagramů. Pozornost je věnována i variabilitě skvrn na vnitřních okvětních lístcích.

U nás odchylky u sněženek nalezené v přírodě nedaleko Mělníka popsal Ladislav Čelakovský v r. 1891: „Mezi hojnými jednotníky, které p. Bubák, asistent muzejní, přinesl mým návodem z luhů Polabských u Mělníka, našly se tyto zvláštní odchylky: Na dvou exemplářích byly vnitřní lístky okvětní zcela podobné jako vnější lístky vytvořeny, tedy úplně bílé, eliptické, celistvé, nevykrojené, toliko o maličko menší než vnější. Tato znamenitá úplně pravidelná odchylka od obvyčejného tvaru nebyla ponejprv pozorována. Sám jsem ji již před léty (r. 1854) snad první našel také u Mělníka, později Formánek (Oesterr. Bot. Ztschr. 1885) u Brna, Figert u Lehnice, Uechtritz na květinovém trhu ve Vratislavi, Stenzel také u Vratislavi. Dle toho, že u Mělníka byla po 40 téměř letech opět sbírána, zdá se, že tam každoročně sem tam v některých, ovšem vzácných exemplářích se vyskytuje, a bylo by žádoucí, seznati kulturou a rozmnožováním, jak dalece jest forma ta stálá. Bohužel byly oba exempláře, které p. Bubák tentokrát přinesl, bez cibulky sbírány, poněvadž nebyly hned na místě, pro sevřenost květu, jako odchylné poznány. Dotyčná odrůda (nazvu ji var. *hololeuca*, ačkoliv snad v. *poculiformis* Hort. jest s ní totožná) má podobný fylogenetický význam jako var. *Sharlokii*... Dále byl pozorován od p. Bubáka a mně sdělen květ částečně čtyřčetný; totiž vnější okvětní lístky byly čtyři, vnitřní pouze tři... Další zajímavou odchylkou zde jest ze tří vnějších lístků v okvětních jeden na konci dvouklaný; jedna polovice jeho jest jak zpravidla bílá, druhá však zeleně žebertatá...“

Teratologické jevy, vývojové vady, u rostlin byly spojovány s evolučními vztahy a používány jako potvrzení Darwinovy teorie. Začátkem 20. století se ale popis odchylek květů z botanické literatury vytrácí a stává se spíše doménou zahradníků, protože mnohé z nich představují i vyšší estetickou hodnotu a jsou zajímavé pro šlechtění zahradních odrůd.

Seznam citované literatury uvádíme na webových stránkách Živy.